

Львівський державний університет фізичної культури ім. Івана Боберського

Кафедра хореографії та мистецтвознавства

**Організація сценічного простору при оформленні
хореографічного твору. Технічні засоби сценічного простору.**

(тези лекції для студентів V курсу)
Рівень вищої освіти – другий магістерський
Спеціальність 024 Хореографія)

Розробила: доц. Мазур.І.В

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

на засіданні кафедри хореографії та
мистецтвознавства

Протокол № 1 від «31» серпня 2022 р.

Зав. кафедри: проф., к.п.н. _____ Сосіна В.Ю.

Львів – 2022 р.

План.

1. Сцена та сценічний комплекс. Побудова сцени коробки.
2. Художнє освітлення сценічного простору. Типи освітлення. Типи освітлювального обладнання та його призначення.
3. Спеціальні сценічні ефекти: візуальні (світлові, оптичні, комп'ютерна графіка), механічні (фізичні).

СЦЕНА ТА СЦЕНІЧНИЙ КОМПЛЕКС. Сценічний та глядачевий простір, задіяний для проведення масового видовища, може розташовуватися за двома принципами: внутрішнім або зовнішнім. За внутрішньою побудовою сцена та глядачевий зал знаходяться у спеціально для цього збудованому приміщенні: театр, концертний зал, цирк тощо. А за зовнішньою побудовою сценічний простір повстає зі сценічних металевих конструкцій під відкритим небом: майдан, стадіон, співоче поле тощо.

Внутрішня побудова сцени. Основою сценічного й глядачевого простору вважається простір театральний, що бере свій початок від Древньогрецьких театральних споруд. Сцена або кін в перекладі з давньогрецької намет, шатро, де первісно актори готувалися до вистави. Саме видовище відбувалося в тій частині театру, яка мала назву оркестра.

У будь-якій формі театального простору лежать два принципи розташування виконавців і глядачів по відношенню один до одного: центровий принцип і той який проходить по осі. За основним принципом побудови театру сцену розташовано перед глядачем фронтально і вони знаходяться на одній осі з виконавцями. За центровим, місця для глядачів оточують сцену з чотирьох і менше сторін.

Класифікація різних за формою сцен: сцена-коробка, сцена-арена, просторова й симультанна сцени. Сценічна площадка з однією відкритою для глядача стороною називається сценою-коробкою. Сцена-коробка відноситься до осьового типу театру з чітким розмежуванням обох просторів.

Сцена-арена має круглий обрис (наприклад, у цирку), навколо якого розміщено місця для глядачів. Сцена-арена відноситься до типового центрального театру, в якому простір сцени й залу злиті воєдино.

Просторова сцена - різновид сцени-арени, що також відноситься до центрального типу театру. На відміну від сцени-арени кін просторової сцени частково оточений місцями для глядачів. Просторова сцена може бути й осьового типу й центрального. Вона також часто поєднується зі сценою-коробкою. Через відсутність в них завіси, сцена-арена і просторова сцена відносяться до сцен відкритого типу і називаються відкритими.

Суть симультанної сцени полягає в тому, що дія видовища відбувається одночасно на різних сценічних площадках, розташованих у глядачевому залі. За таким вирішенням театального простору досягається повне злиття

сценічного й глядачевого простору. Така сцена не відноситься до якогось конкретного типу.

Базисною сценою вважається сцена-коробка. Знаючи її побудову, можна легко оперувати будь-якими іншими її різновидностями. Сценічна коробка складається з трьох основних частин: планшет, трюм і голосники. Планшетом називається підлога сцени, в яку може бути вмонтоване коло чи інші підйомні сегменти, що рухаються. Планшет служить місцем для побудови сценографії (декорацій) та гри виконавців. Трюм - приміщення, що знаходиться під сценою. У трюмі можуть знаходитися механізми приводу кола, підйомник площадок та інше сценічне обладнання.

Голосники решітчаста стеля сцени. На голосниках розміщуються блоки декорацій, софітні підйоми та інше верхнє технічне обладнання. Передня частина планшету спрямована в глядацький зал називається авансценою. Сцена з'єднується з авансценою за допомогою архітектурної арки і називається порталом сцени. А простір, що знаходиться у внутрішній частині порталної арки є дзеркалом сцени. В театрах класичного типу дзеркало сцени трохи менше за розміри порталу, бо воно зверху обрізується спеціальною падугою - арлекіном. Арлекін служить для того, щоб перекривати дорогу основної завіси. У сучасних рішеннях сцени арлекін може бути й відсутнім.

По обидва боки від планшету сцени знаходяться допоміжні приміщення кишені. Кишені служать для розміщення та зберігання сценічного обладнання та декорацій. Задня частина планшету називається ар'єрсценою. Ар'єрна, або задня частина сцени, як і кишені, окремий додатковий простір, що прилягає до задньої частини сцени і також використовується для зберігання декорацій, технічного обладнання тощо. Іноді ар'єрна площа використовується в сценічному дійовому просторі і на ній монтується сценічне оформлення. На межі авансцени й планшету сцени проходить червона лінія, по якій проходить театральна чи пожежна завіса.

Загальна площа сцени розподіляється на умовні ділянки, що називаються планами сцени. Відлік планів починається з червоної лінії. Спочатку йде нульовий план, за ним перший, другий і т.д. до задньої стіни сцени. Границями планів часто служать куліси і падуги, що, як правило, висять на постійних місцях. Куліси являють собою м'які тканини або жорсткі декорації, що підвішені з двох сторін сцени і закривають її бокові частини. Падуги це ті ж куліси, але підвішені - зверху горизонтально поперек сцени. Вони служать для перекриття софітів - освітлювальних приладів, що освітлюють сцену зверху, а також іншого технічного обладнання. Власне, куліси й падуги визначають площу та границю кожного плану.

Таким чином, площа сцени ділиться на дійову частину (сценічна дія) і закулісну (допоміжну). Дійовою частиною називається планшет сцени, розташований в рамках нормальної видимості із глядацького залу. Все, що знаходиться поза межами дійової сцени відноситься до закулісного, допоміжного простору. До нього також відносяться галереї, перехідні містки

портальні куліси й башти, голосники тощо. Розміри сцени-коробки класичного типу і її закулісний простір не є обов'язковими, вони можуть бути різними, зберігаючи принципові основи, що закладені в нормах.

Зовнішня побудова сцени. Під час проведення масових видовищ (державних, народних, молодіжних) здебільшого використовується принцип побудови зовнішньої сцени або сцени під відкритим небом, що тимчасово монтується з металоконструктиву на площах, майданах, стадіонах, співочих полях тощо. Тоді глядачевий простір обіймає прилеглу до сцени територію і разом вони утворюють сценічний комплекс. Зовнішню сцену або сценічний комплекс можна змонтувати будь-якої форми, що відповідатиме класифікації сцени за принципом внутрішньої побудови, залежно від режисерсько-художніх рішень. І всі ці форми повторюватимуть вже відомі принципи взаєморозміщення сценічного майданчика й глядачевого простору.

Класичною зовнішньою сценою можна вважати також сцену-коробку, яка суттєво відрізняється від внутрішньої сцени-коробки, а в чомусь повторює її. Основними частинами зовнішньої сцени-коробки є: сценічний подіум, портали і дах.

На сценічному подіумі може розташовуватися звукове та світлове обладнання, проекційні та світлодіодні екрани, піротехнічне обладнання, музичні інструменти, сценічне оформлення, "одяг" сцени (спеціальна тканина або захисні та рекламні сітки й банери), обладнання для підігріву та охолодження й найголовніше - учасники видовища (виконавці, технічний та обслуговуючий персонал).

Внутрішня частина під сценічним подіумом може стати трюмом, під високим сценічним подіумом можна розташувати та оформити тимчасові гримерні кімнати для виконавців.

Портали - бічні металеві конструкції - вежі, що прилягають до сценічного подіуму. В них частково розміщується звукове обладнання, а також можуть монтуватися проекційні чи світлодіодні екрани. Портали декоруються спеціальною сіткою, що не заважає роботі звукового обладнання. Вона також може нести художню або рекламну функцію.

Сценічний дах монтується на порталах і на задній ар'єрній стінці. Він не лише захищає технічне обладнання та виконавців від опадів чи пекучого сонця, а й використовується як конструкція подібно голосникам для розміщення світлового обладнання чи іншого додаткового технічного устаткування. Сценічний комплекс залежно від поставлених художньо-дизайнерських завдань та технічних умов монтується з відповідних за міцністю та розмірами сценічних конструкцій.

Для втілення масового видовища необхідний певний простір, що передбачає наявність сцени та глядачевого залу. Саме від їхнього співвідношення, а також від форми, масштабу та масштабності залежить взаємозв'язок між виконавцями та глядачами, атмосфера та умови сприймання дійства. Сценічний і глядачевий простір, об'єднуючись, творять

єдину цілісність через як проходять енергетичні хвилі і їхнім найвищим проявом є катасис духовне очищення.

Сценічний та глядачевий простір, задіяний для проведення мистецького видовища, може розташовуватися за двома принципами: внутрішнім або зовнішнім. За внутрішньою побудовою сцена та глядачевий зал знаходяться у спеціально для цього збудованому приміщенні театру, концертний зал, цирк тощо. А за зовнішньою побудовою сценічний простір повстає зі сценічних металевих

конструкцій під відкритим небом: майдан, стадіон, співоче поле тощо.

Внутрішня побудова сцени. Основою сценічного й глядачевого простору вважається простір театральний, що бере свій початок від Древньогрецьких театральних споруд. Сцена або кін в перекладі з давньогрецької намет, шатро, де первісно актори готувалися до вистави. - Саме видовище відбувалося в тій частині театру, яка мала назву оркестра.

Специфіка роботи художника з освітлення.

Сценічний простір, над яким працюють режисер і художник-постановник, виникає в результаті творчого трансферту та зусиль художника з освітлення, оскільки саме художнє світло й створює на сцені нову реальність, перемагаючи сірість тіні й будуючи порядок серед хаосу. Таким чином художник з освітлення, творячи світловий дизайн, є посередником між технікою і мистецтвом. Ідея масового дійства буде ясною й зрозумілою тільки при взаємодії художника з освітлення з художником-постановником та режисером-міфотворцем. Саме їхні спільні творчі зусилля повинні бути направлені на досягнення гармонії в побудові і втіленні концепції видовища. Для цього режисеру-постановнику необхідно: володіти певними технічними знаннями, загальною методикою щодо використання світла, брати участь у творчому процесі. Наслідування природному феномену світла за допомогою штучного освітлення обмеженого простору не єдиною важливою завданням, що стоїть перед художником з освітлення. Використовуючи технічні засоби, він повинен прагнути до створення на сцені певного настрою, атмосфери чи накладання атмосфери, що відповідають тому чи іншому моменту дійства.

Хореографічні спектаклі - це видовища, в яких для створення візуальних ефектів необхідне художнє світло. Освітлення повинно влаштовувати насамперед виконавців, тому воно є штучним. Але штучне освітлення не може бути таким ефективним, як природне, бо воно настільки складне, що його неможливо повторити технічними засобами. Треба також пам'ятати, що не існує однакової реакції на світло, чуттєве сприйняття його не буває однозначним. Світло, як і музика, сприймається суб'єктивно, тому світлова партитура завжди буде предметом суперечок.

Візуальні ефекти призначені для підтримки дійства на сцені й посилення емоцій у глядача. При вмілому поводженні з освітлювальним обладнанням світло може перетворитися в незалежну естетичну сутність.

Постановка хореографічного спектаклю - це твір змісту і форми (пластики, сценографії та світлового дизайну). Таким чином, світловий дизайн сьогодні піднімається до рівня режисури й сценічного дизайну. Світло не тільки визначає простір, створюючи ілюзію його збільшення чи зменшення, а й творить у віртуальному вимірі реальне видовище. Світло на сцені творець води, землі, повітря й вогню, творець всіх емоційних станів. Світло творить музику разом з оркестром, супроводжуючи його основні акорди кольоровими переливами. Воно створює ілюзію трьох вимірів у плоскій двохмірності. Глядацька аудиторія фізично й метафізично сприймає світло і як джерело пізнання, і як явище естетичне, потрапляючи насправді у феєрію оптики. Власне, все, від чого залежить напрям, концентрація світла на сцені, визначається законами оптики. Оптичне обладнання - це не тільки відомі всім лінзи, це, насамперед, системи лінз і, звичайно, відображувачі (рефлектори), що допомагають реалізовувати їхні численні можливості.

Світло та світлове обладнання. Для реалізації творчої ідеї, що полягає в планах розміщення (фіксації) та монтування освітлювального обладнання, вимагається широкий асортимент світлових приладів, що перетворюють випромінюване лампою світло. Кожен тип освітлювального обладнання має конкретне призначення, наприклад, освітлення простору, профільне освітлення, динамічне освітлення або проекція, спеціальні ефекти тощо. Сьогоднішній темп розвитку освітлювального обладнання важко переоцінити як і збагнути завтрашні світлотехнічні розробки та їхню новизну й дизайн. Вже зараз всі дії, що стосуються руху світлового променя, зміни кольору, малюнка світлової системи розроблюються й програмуються за допомогою комп'ютерних програм завчасно, наперед і відтворюються в готовому вигляді прямо під час проведення видовища.

Найпопулярнішими в системі динамічного освітлення є дві категорії освітлювальних приладів - "рухомі голови" (moving head) і сканери (scanner). Сканер - це система, в якій світловий промінь швидко й точно направляє дзеркальним відображувачем. Корпус приладу при цьому залишається нерухомим. Фіксація променя, зміна його структури, зміна кольору та інші ефекти - все відбувається у внутрішній частині нерухомого корпусу. Тому зміни в освітленні за допомогою сканерів відбуваються навіть скоріше й швидше, ніж за допомогою більш популярних на сьогодні "рухомих голів". "Рухома голова" - це освітлювальний прилад, який направляє промінь світла в потрібне місце без дзеркал, а переміщуючи по горизонталі й по вертикалі частину свого корпусу.

Динамічні освітлювальні прилади, сконструйовані за принципом "рухомих голів", можна умовно поділити на дві групи: прожектори й прилади з розмитим світловим променем. Два типи "рухомих голів" можуть дуже швидко переміщувати світловий промінь і в будь-якому напрямі, від чого їхній і без того високий технічний потенціал зростає ще більше. Переважно такі прилади оснащені газорозрядними лампами.

Пульт управління освітленням є центральним засобом управління складною комбінацією приладів, які координують та регулюють різні функції

освітлення. Пульт управління освітленням потрібен для ідентифікації окремих ламп і регулювання їхньої яскравості за допомогою фейдерів, фейдерних коліс, цифрової клавіатури або сенсорного екрану. Поточний стан освітлення визначається комбінацією різних яскравостей і позицій окремих ламп. Комбінації фіксуються записом використовуваних електричних ланцюгів або збереженням даних за допомогою електроніки. Перелік станів освітлення для конкретного видовища записується в свою чергу на жорсткому диску або на карту пам'яті. Проектування взагалі і проектування сценічного освітлення зокрема вимагає наявності відповідної стратегії у використанні унікальної мови символів. В гру вступають уява, всі нюанси теорії кольору та всі світлові прилади. Саме це дає несподівану гармонію чи дисгармонію кольорів:

При розробці концепції освітлення враховуються:

1. Вибір типу освітлення.
2. Вибір обладнання.
3. Вибір контрасту освітлення.
4. Вибір якості світла.
5. Вибір ефектів.

Художник з освітлення, як зазначалося вище, має бути обізнаним не тільки з режисерським сценарієм але й стати повноправним членом постановочної групи, тому що враження, яке викликає у глядача спектакль, залежить не тільки від режисера чи від художника-постановника, але й від загальної концепції художнього світла. Зрозуміло також, що йому не тільки бажано, а варто брати участь у проектуванні сценічного дизайну. Розробка планів розміщення освітлювального обладнання традиційно попередня робота і вона починається й продовжується в уяві художника з освітлення, враховуючи стенографічну ідею. У процесі підготовки плану розміщення освітлювального обладнання він готується за допомогою комп'ютерних програм автоматизованого проектування. Для планування необхідна така інформація: план ігрової частини сцени в масштабі (1:20, 1:50, 1:100), поздовжнє січення ігрової частини сцени і глядацького залу в тому ж масштабі, висота ігрової частини сцени, список світлотехнічного обладнання, конфігурації і максимально допустимі навантаження електричних ланцюгів у даній системі освітлення, назву пульта управління. І щоб мати більш повну уяву про сценічний простір, в план ігрової частини сцени вносяться контури сценічного дизайну. Тільки тоді можна приступати до проектування. Суттєву допомогу при цьому надають знання технічних характеристик освітлювальних приладів, як і всього обладнання, що задіяні в конкретному заході. Все світлове обладнання має бути закріплено, перевірено і настроєно. Усе світлотехнічне обладнання необхідно розмістити до побудови сценічного дизайну. Далі починається процес фокусування або завершальної стадії налаштування всього світлового обладнання. Налаштування освітлювальних приладів у певному напрямі має бути виконане максимально точно і в певній послідовності: спочатку вибудовується основне й направлене освітлення, потім фонове й контурне, і, насамкінець, світлові прилади, що забезпечують спецефекти. Генеральні

світлові репетиції. момент, коли художнику з освітлення, як і хореографу потрібно відчувати художню цілісність образу. Хороший світловий дизайн так само гармонійний, як буває гармонійним музичний твір. Критерієм якості художнього світла - є правильна взаємодія джерел світла, правильний вибір кутів освітлення і особливе використання кольору. Сучасні освітлювальні прилади забезпечують дуже специфічні форми освітлення рухоме - світло і рухомий колір. Власне, без цих певних форм вже не можна уявити нинішнього світлового дизайну. Контраст між кольорами й виразними формами освітлення створює динамічну напругу, яка дозволяє зробити художнє освітлення невід'ємною естетичною складовою не тільки сценічного дизайну, а й усього хореографічного спектаклю.

Спеціальні сценічні ефекти. Спецефект або спеціальний ефект - спільна назва технологічних прийомів в кінематографії, на телебаченні, в комп'ютерних іграх, а також в хореографічних спектаклях, що застосовуються для візуалізації сцен. Спецефекти умовно поділяють на три групи: візуальні, механічні та шумові. До візуальних спецефектів належать оптичні ефекти, а також комп'ютерна графіка. Механічні (фізичні) спецефекти - це технічні пристосування й піротехніка, а також різновиди диму, туману, снігу, води, вогню тощо. Шумові спецефекти пов'язані з використанням звукових ефектів. У кожній групі існує і з кожним роком вдосконалюється й модернізується багато варіантів організаційних спецефектів, що використовуються під час проведення масових видовищ. Важливо, щоб художник з освітлення володів необхідними для цього технічними знаннями й навичками, а режисер вводив їх у контекст дійства органічно, не зловживаючи.

Візуальні спецефекти. До найпопулярніших візуальних ефектів відносяться: проекції, світлодіодні екрани, комп'ютерна графіка, лазерне шоу тощо.

Проекції - це певне зображення на будь-якій поверхні. Сьогодні існують відеопроєктори широкого діапазону від елементарних приладів із достатнім якісним зображенням і закінчуючи випромінювачами з високими експлуатаційними характеристиками. Проекції можна програмувати у світлову партитуру, що дозволяє позбутися ручної синхронізації.

Останнім часом, під час проведення видовищ найбільшого поширення набули світлодіодні екрани. Світлодіодний дисплей - пристрій відображення й передачі візуальної інформації, в якому кожною точкою, пікселем є один або кілька напівпровідникових світлодіодів. Повнокольорові світлодинамічні екрани поєднують в собі всі основні переваги існуючих візуальних сценічних технологій.

Стробоскопи - це світлотехнічні прилади, які не потребують детального опису. Підключивши до центрального пульта управління декілька стробоскопів, можна отримати можливість програмувати більш досконалі світлові ефекти.

До візуальних спецефектів також належать лазерні шоу-системи (анімаційні лазери, лазерна заливка, 3D лазерні системи). Анімаційні лазери (лазерні шоу-системи) - це прилади, що дозволяють відображати лазерними променями різноманітні малюнки й мультиплікаційні ефекти залежно від швидкості скануючої системи лазера. Швидкість скануючої системи будь-якого анімаційного лазера залежить від рівня оптичних сканерів лазерної системи.

Всі лазерні прилади комплектуються внутрішньою платою пам'яті з попередньо записаними анімаційними програмами, а також можливістю їх відображення в автоматичному режимі.

Комп'ютерна графіка це зображення, які створюються, перетворюються, оцифровуються, обробляються й відображаються засобами обчислювальної техніки, включаючи апаратні й програмні засоби. Рухома комп'ютерна графіка називається комп'ютерним відео або комп'ютерною анімацією.

Механічні спецефекти. До засобів механічних спецефектів відносяться: важкий дим, генератор туману, генератор піни, генератор снігу, бульбашкова машина, феєрверки, холодні фонтани, LED-вогонь, конфеті-машина з різноманітним наповненням (метафан, конфеті, зірочки та ін.), ручні конфеті-хлопавки та багато іншого.

Використовують три типи сценічного диму: дим від сухого льоду; густий дим, що отримується за допомогою інших хімічних речовин; дим, що утворюється від крекінгу нафти. Дим від сухого льоду має ту перевагу, що залишається на рівні планшету сцени протягом довгого часу, він дуже густий і може бути розподілений на потрібній площі та у великій кількості. Машини, що створюють туман, створюють одночасно чудовий світловий ефект, тому що густина сценічного туману набагато менша густоти сценічного диму. В тумані промені прожекторів стають видимими, і це значно оживляє сцену.

Чудовим спецефектом є піна. Екологічно чиста емульсія, з якої вона виготовлена, не залишає після себе слідів і абсолютно нешкідлива. Пінна рідина створюється за допомогою машини, яка виробляє піну швидко (5,4 м³ піни/хв.), заповнюючи повітряною білою субстанцією той об'єм сцени, який потрібно. Піну можна використовувати як в закритому приміщенні, так і на відкритому просторі.

Для спецефекту "сніг" - застосовується сніг-машина, яка може налаштовуватися, щоб варіювати розмір сніжинок і швидкість падіння снігу, інтенсивність снігового "поток". Сніг може падати й кружляти з різною швидкістю. Сніг зі сніг-машини також може бути вибраний з різною тривалістю танення сніжинок. Особливий ефект сніг з підсвічуванням, для цього сніг-машину потрібно використовувати в комплексі ультрафіолетовим світлом.

Неповторними спецефектами вважаються феєрверки і салюти. Феєрверк це барвисте, насичене - спецефектами шоу з величезним розмаїттям кольорів і форм. Всі феєрверки можна розділити на кілька типів: висотний, парковий та наземний феєрверк.

Висотний феєрверк (салют) це феєрверк, висота дії якого досягає 300 метрів і більше. До такого феєрверку відносяться салюти різних калібрів (від 76 мм до 810 мм), ефектів ("верба", "півонія", "хризантема", "дощ" і багато інших) і колірних поєднань. Висотний феєрверк кульмінаційна частина видовища, зазвичай його використовують у фінальній частині заходу, поєднуючи з музикою. Висотні заряди вистрілюються вертикально вгору зі спеціальних феєрверкових пускових мортир на висоту до 500 метрів, де потім і розсипаються грандіозним салютом. Висотний феєрверк, безсумнівно, є художнім твором інженерно-піротехнічної думки. Існує безліч видів різних висотних феєрверків. За часом "живучості" ефекти умовно поділяють на "довготривалі" і "короткотривалі". До "довготривалих" відносяться салюти з ефектом "плакуча верба", "вогняна парча", коли феєрверк розривається на великій висоті, а мерехтливі вогняні зірочки падають майже до самої землі. Тривалість "короткотривалих" лютів не більше трьох секунд.

Феєрверк паркового рівня - це феєрверк, висота якого 60-70 метрів. До такого феєрверку відносяться римські свічки, побутові феєрверкові вироби й батареї салютів (калібр виробів може бути від 10 до 60 мм). Феєрверк цього типу може мати високу інтенсивність, що досягає більше 800 залпів у хвилину.

Наземний феєрверк - це феєрверк, висота дії якого 5-7 метрів. До такого феєрверку належать різні види піротехнічних фігур або інших елементів: фонтани, контурні свічки, вогняні написи, вогнепади. Фонтани бувають: для внутрішнього використання, і вуличні. Висота вогняного стовпа від 5 до 20 метрів. Фонтанний потік - це вогняний потік яскравих, багатобарвних іскор. Фонтани можна використовувати як окремо, так і робити з них різні композиції. Для композиції підбираються вироби з різними вогняними й колірними ефектами. Найчастіше це фонтани, вишикувані в лінію, наприклад, по краях відкритої сцени.

Феєрверкові фігури діляться на статичні й динамічні (у вертикальній або горизонтальній площині обертання) і складаються з двох і більше фонтанів різного кольору. Час роботи від 25 до 40 секунд. Існують і складніші феєрверкові композиції, які містять кілька фігур. Статичні фігури або піротехнічні панно - це нерухомий контур з укріпленими на ньому піротехнічними свічками. Верхівки свічок з'єднані спеціальним вогнепровідним шнуром. Все це підключається, одночасно спалахує й горить. За допомогою такої системи свічок роблять будь-яку картину, напис, вензель, ім'я, емблему тощо. Колірна гама свічок досить широка: білий, червоний, жовтий, помаранчевий, фіолетовий, малиновий, зелений, смарагдовий, синій, блакитний. Сучасні технічні засоби дозволяють відтворити написання шрифту будь-якої складності. Довжина панно може досягати декількох десятків і навіть сотень метрів. Піротехнічні "водоспади" або вогнепади також відносяться до статичних. Вогнепад палаючий струмінь вогнів у вигляді дощу. Мінімальна довжина вогнепаду від одного метра. Фонтани мають різний час горіння, різний колір полум'я та іскор, різну

відстань "розбрикування" тощо. Фесрверк в приміщенні, як правило, складається з кількох композицій, в яких застосовуються спеціально виготовлені для цих цілей малодимні холодні фонтани, спалахи, що діють на висоту від 20 см до декількох метрів. Вибір тих чи інших засобів визначається в кожному конкретному випадку окремо, залежно від розмірів майданчика всередині приміщення (сцени, залу тощо), розміщення на ній звукового, світлового та іншого обладнання, умов провітрювання.

Сяючі написи та емблеми виготовляються з фанери. Світловий контур забезпечується контурними фонтанами (від 20 до 50 штук на одній букві або цифрі), час роботи яких становить 35-40 секунд. Типовий варіант букви висотою 76 см, цифри 100 см.

Шумові спец ефекти. Шумове оформлення на сцені додає певної атмосфери. Добре продуманий і досконало виконаний звуковий ефект може стати яскравим художнім компонентом дійства. Звукові та шумові ефекти це відтворення на сцені буттєвості життя. Вони - можуть впливати на режим і темп дійства, відтворювати певний настрій. Шумові спец ефекти різняться за характером звуків:

- звуки природи (вітер, дощ, гроза, птахи);
- виробничі шуми (завод, будівництво);
- транспортні шуми (поїзд, автомобіль, літак);
- батальні шуми (постріли);
- побутові шуми (годинник, дзенькіт скла).

Шумове оформлення видовища може бути реалістичним, натуралістичним, романтичним, фантастичним, абстрактно-умовним, гротесковим - залежно від стилю й концептуального рішення дійства. Сучасні технології та устаткування дають змогу розширювати художній діапазон видовища.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Ю. Ідак, Т. Климович, О.Лясковський – «Основи об'ємно-просторової композиції» Львів. «Львівська політехніка» 2020 р.
2. Й. Іттен – «Мистецтво кольору». Київ «ArtHuss» 2022 р.
3. М. Шкандрій – «Авангардне мистецтво в Україні». Харків. «Фабула» 2021р.
4. Веселовська Г. І. «Український театральний авангард / Ін-т проблем сучасного мист-ва» Нац. акад. мист-в України. — К.: Фенікс, 2010.
5. К. Сент-Клер – «Потаємне життя барв». «КМ БУКС» 2022 р.
6. Й. Іттен – «Наука дизайну та форми». Київ «ArtHuss» 2021 р.
7. Н. Корнієнко – «Лесь Курбас: Репетиція майбутнього». Київ 1998 р.
8. В. Проскураков, Ю. Ямаш – «Львівські театри». Львів 1997 р.
9. М. Галачинський, І. Гушпита – «Театр. Простір. Тіло. Діалог». Харків 2017 р.
10. С. Чарнецький – «Історія українського театру в Галичині». Львів «Літопис» 2014 р.

11. В. Зайцев – «Режисура естради та масових видовищ». Київ 2003 р.
12. В. Вовкун – «Мистецтво режисури масових видовищ». Київ 2015 р.
13. Д. Горбачов – «О. Хвостенко – Хвостов. Сценограф». Київ 1987 р.
14. В. Проскураков – «Архітектура українського театру. Простір і дія». Львів 2001 р.
15. І. Александров – «Архитектоника театральности». Харків 2019 р.
16. М. Гетлейн, А. Говард – «Арт-Візіонери» Харків «Віват» 2018 р.
17. Д. Баттерворт – «Танець. Теорія і практика» Харків. «Гуманітарний центр» 2016 р.
18. А. Каїро – «Функціональне мистецтво». Львів. Видавництво УКУ 2017 р.
19. Б. Кокс, К. Джонс, Д. Стаффорд, К. Стаффорд – «Історія моди». Харків. «Фактор» 2014 р.
20. З. Васіна – «Український літопис вбрання». Київ. «Мистецтво» 2023 р.
21. М. Білан, Г. Стельмащук – «Український стрій». Львів. «Фенікс» 2000 р.

Додаткова:

1. А. Ложкіна «Перманентна Революція». Київ «ArtHuss» 2019 р.
2. Д. Кемерон – «Шлях митця». Львів. Видавництво Старого Лева. 2017 р.
3. В. Сидорова – «Культура образу». Харків «Гуманітарний центр» 2017 р.
4. В.Ю. Сосіна – «Хореографія в спорті». Київ 2021 р.
5. Горбов А.С. Постановка видовищно-театралізованих заходів / Анатолій Горбов; упоряд. О Колонькова. – Київ: Шк. світ, 2010. – 128 с.
6. Т. Ніколаєва – «Історія українського костюма». Київ. «Либідь» 1996 р.
7. К. Матейко – «Український народний одяг». Київ. «Накова думка» 1977 р.

Інформаційні ресурси інтернет

Відеоматеріали: зразки спортивно-хореографічних масових заходів (матеріали YouTube).